

Tomasz Pudłocki, *Profesor i działacz narodowy Roman Hamczykiewicz*, „Nasz Przemyśl” 2005, nr 11, s. 43

Roman Hamczykiewicz

Wśród wielu wybitnych osób związanych z życiem i działalnością Ukraińców w Przemyślu na pewno niepoślednią rolę zajmuje profesor Roman Hamczykiewicz: długoletni profesor szkół średnich i dyrektor Gimnazjum Ukraińskiego, autor podręczników szkolnych, dziennikarz, a także radny miejski. Historia jego życia w pewnym sensie oddaje historię Ukraińców ziemi przemyskiej, dla których zakończenie II wojny światowej i postanowienia traktatu jałtańskiego równało się z tragicznym wyborem i bardzo czysto z pożegnaniem ziemi lat dziecińczych.

Roman Hamczykiewicz (Hamczykewyc) urodził się 2 września 1869 w Leżajsku jako syn Michała i Marii z Kaszubińskich. Ukończywszy szkołę powszechną w Leżajsku, uczęszczał do gimnazjów w Przemyślu, Brzeżanach i II Gimnazjum we Lwowie, gdzie zdał maturę w 1887 r. Następnie studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego filologię germańską i klasyczną w latach 1887/1888 – 1889/1890, a w roku akademickim 1890/1891 – 1891/1892 na Uniwersytecie w Grazu. W myśl ówczesnych zwyczajów i pragmatyki służbowej, nauczyciel, traktowany jako urzędnik, był bardzo często przetrzucany z miejsca pracy do innego przez swój organ prowadzący. Nie inaczej było z Hamczykiewiczem. 7 IX 1892 r. mianowany został zastępcą nauczyciela w Gimnazjum św. Jacka w Krakowie, a 26 VIII 1896 r. przeniesiony został do Gimnazjum w Bochni. Egzamin nauczycielski z filologii germańskiej jako przedmiotu główne-

go i filologii klasycznej jako pobocznego zdał 1 VI 1897 r. przed Lwowską Komisją Egzaminacyjną. Pozwoliło mu to na uzyskanie awansu zawodowego – 24 VIII 1898 r. mianowany został rzeczywistym nauczycielem w I Gimnazjum polskim w Przemyślu. Jako człowiek z natury spokojny był raczej lubianym nauczycielem języka niemieckiego, choć jak wspomina Edward Horwath *nie umiał w nas wyważyć zbytniego zainteresowania dla tego przedmiotu*. Z drugiej strony Horwath dodawał w charakterystyce, że był pedagogiem cierpliwym, *a ponadto zdawał sobie sprawę, że młodzież polska w czasach HKT nie bardzo naginała się nadto do języka naszych śmiertelnych wrogów*. Po paru latach pracy w gimnazjum polskim, gdzie był odpowiedzialny za bibliotekę szkolną języka niemieckiego, został przydzielony od 1 IX 1908 r. do Gimnazjum ukraińskiego (ostatecznie przeniesiono go do tej szkoły z dn. 22 VII 1911 r.). W szkole pełnił funkcję nadzorca filii gimnazjalnej, a ze względu na działalność na polu naukowym i pedagogicznym (był m.in. członkiem Komisji Egzaminów Wojskowych oraz Komisji dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Powszechnych) uzyskał w 1916 r. tytuł radcy szkolnego. Dodatkowo w latach 1904–1911 uczył w Ukraińskim Instytucie dla Dziewcząt. W okresie inwazji rosyjskiej na Galicję, uczył przez rok w Gimnazjum ukraińskim w Wiedniu, potem powrócił do swego macierzystego miejsca pracy. W czasie walk polsko-ukraińskich 1918/1919 Hamczykiewicz nie angażował się zbytnio w spór i prawdopodobnie ze względu na to powierzono mu z dn. 1 I 1919 r. kierownictwo gimnazjum. Był on bowiem bardzo szanowany przez społeczność ukraińską i polską jako znany i ceniony pedagog, a równocześnie broniąc

ukraińskiej racji stanu stał na stanowisku porozumienia z Polakami. Taka postawa charakteryzowała go przez cały okres dwudziestolecia nie zawsze najłatwiejszy w stosunkach między obydwoma narodowościami, a był on jednym z czołowych działaczy ukraińskich w Przemyślu. Był członkiem Towarzystwa „Besida” oraz członkiem komitetu wzniesienia pomnika Siczowym Strzelcom w Pikulicach. W 1922 r. redagował „Ukraińskie Dzwony”; sporadycznie pisał do prasy polskiej (ogłosił m.in. w „Ziemi Przemyskiej” w 1934 r. cykl artykułów pt. *W sprawie elektrowni miejskiej*, piętnując nadużycia w tej instytucji, za co zresztą wytoczono mu proces sądowy).

Za jego dyrektury Gimnazjum ukraińskie uzyskało największą liczbę uczniów w swych dziejach, bo prawie 1300 – na nic zdały się jednak prośby u władz polskich, by otworzyć w Przemyślu drugie gimnazjum (podobnie jak w czasach austriackich). Obowiązki dyrektora pełnił do 1 grudnia 1924 r. Później, w latach 1925–1930 pracował w Gimnazjum w Kołomyi, choć na stałe mieszkał w Przemyślu. Radny miasta Przemyśla w latach 1928–1934, próbujący bezskutecznie przeforsować język ukraiński jako drugi urzędowy obok polskiego, w obradach Rady Miejskiej. Jako pedagog i nauczyciel języka niemieckiego ogłosił szereg przekładów i podręczników szkolnych, m.in. z J. Rozdolskim *Німецькі вправи*, Перемишль 1908 ss. 66 (książka dopuszczona do użytku szkół średnich przez RSK 19 I 1909 r.), a także *Німецькі вправи* dla klas I, II, III, IV we współpracy z A. Aliśkiewiczem (m.in. Lwów 1913), podręczniki wielokrotnie wznawiane. Swoje wspomnienia z czasów dyrektury pt.

Українська держ. Гімназія в Перемишлі. Її минуле її майбутнє (s. 32-39) zamieścił w publikacji *Де срібнолентий Сян пливе. Пропамятна книга ювілею 50-ліття української гімназії в Перемишлі 1888–1938* (Перемишль 1938).

Zmuszony do wyjazdu w 1945 r. zamieszkał w Drohobyczu, gdzie zmarł – 5 X 1951 r.